

A MÉLTATLANUL ELFELEJTETT GYÓGYBOROK

A különböző gyógyborok alkalmazása, illetve a borral történő gyógyítás, a vinoterápia mára már gyakorlatilag teljesen kiszorult mind az orvosi gyakorlatból, mind a fitoterápiából. Ez azért sajnálatos, mert a gyógyborok és a borok hosszú évezredekken keresztül megkérdőjelezhetetlen szerepet játszottak a gyógyításban (1., 2., 3., 4.). Gyógyító hatásukat számos, mai is helyálló, tudományos igényű megfigyelés és vizsgálat támasztja alá (1., 5.). Teljes kiszorulásuk alkoholtartalmukkal sem magyarázható, hiszen nemrégiben feltárt tudományos bizonyítékok egész sora szól amellett, hogy a mértékletes alkoholfogyasztás orvosi szempontból nem károsítható, nincs kedvezőtlen hatással a vérnyomásra, sőt csökkenti a kardiovaszkuláris történések előfordulási arányát és az összes halálozást (6.). Ebből a szempontból főként a vörösborok fogyasztása mutatkozik előnyösnek (7., 8.). Ez a tanulmány a téma történeti áttekintése kapcsán azt mutatja be, hogy a jelenleg preferált gyógyteákhoz és tinktúrákhoz képest milyen előnyökkel vagy hátrányokkal járhat a gyógyborok alkalmazása. Bár a gyógybor fogalmába nemcsak a növényi drogokból, hanem az egyéb gyógyszerekből oldással készített gyógyszeres borok is beletartoznak, itt elsősorban a növényi drogokkal készült gyógyborokkal foglalkozunk.

A GYÓGYÍTÓ BOR

A bor gyógyászati értékét az ókori orvostudomány rendkívül magasra tartotta (1., 2.). Az ókori orvosok nemcsak belső használatra, hanem külsőleg is alkalmazták: borban mosdatták az újszülöttet, borral mosták a sebeket, fekélyeket, a bor volt az ókor legjobb antiszeptikuma. A belsőleg alkalmazásnál a legmegfelelőbb fajtát a betegség természetétől és a betegről függően választották ki. Így például a könnyű

szabin borokat lázas betegeknek ajánlották. Voltak borok, amelyekről azt tartották, hogy jó hatással vannak az idegekre. Egyesekről úgy tudták, élénkítenek, míg másokról feltételezték, hogy lassítják a bélműködést. Az ókor valamennyi híres bortípusát felruházták valamilyen tényleges vagy vélt terápiás értékkel (1.). Főként Plinius, az ismert római természetrajzi író (2.) és a többi antik író nyomán a bor gyógyszerként történő alkalmazása az egész középkorban, sőt később, a 16–18. században is fontos szerepet játszott. Különösen híressé vált ebben a tekintetben a tokaji bor. A legalább kétputtonyos tokaji aszúbor, *Vinum Tokajense* néven, már a Magyar Gyógyszerkönyv III. kiadásában is hivatalos volt. A bort mint gyógyszert még a múlt században is általánosan rendelték az orvosok. Így – többek között – a légzőszervek bántalmánál, köhögés, nátha, influenza esetén forralt bor formájában, izasztószerként ajánlották. Továbbá az emésztőszervek megbetegedéseinél, vérszegénységben, keringési megbetegedéseknél és még számos más kórképben is gyakran és – úgy tűnik – nagy sikerrel alkalmazták a borterápiát (1.).

A bor a mai modern orvostudomány figyelmének is középpontjába került. Az elmúlt évtizedek tudományos vizsgálatai alapján bizonyítottan látszik, hogy a mérsékelt vörösborfogyasztás, egészséges felnőtteknél, feltehetően kedvezően hat a szíveredetű keringési megbetegedések megelőzésében (5., 6., 7., 8.).

A BOR ÉLETTANI HATÁSAI

A vizsgálatok szerint a borfogyasztás kedvező élettani hatásai részben a borok alkoholtartalmával hozhatók összefüggésbe. A mértékletes alkoholfogyasztás (férfiaknál legfeljebb napi 30 g, nőknél maximum napi 15 g) valószínűleg némi vérnyomáscsökkenést okoz, emellett bizonyítottan csökkenti a kardiovaszkuláris események számát és az összes halálozást (6.). A vörösbor azonban úgy tűnik, sokkal kedvezőbb, és más jellegű hatásokat is mutat, mint a tiszta etilalkohol. Seigneur és munkatársai a tiszta alkohol, a fehérbor és a vörösbor thrombocyt-funkciókra és szérumlipidekre gyakorolt hatásait hasonlították össze, egészséges önkénteseken (5.). Vizsgálataikban azt tapasztalták, hogy a borral azonos alkoholtartalmú és pH-jú etilalkoholos referenciaoldat fogyasztása növelte az ADP indukálta thrombocyt-aggregációt, és csökkentette a szérumban a „káros” LDL-koleszterin szintjét. A vörösborfogyasztás ugyanakkor csökkentette az ADP indukálta thrombocyt-aggregációt, míg emelte a szérumban található „védő” hatású HDL-koleszterin

ÖSSZEFOGLALÁS

A bor és a különböző gyógyborok évezredekken át komoly szerepet játszottak a gyógyításban. Mai korunkra azonban használatuk szinte már teljesen kiszorult mind az orvosi gyakorlatból, mind a természetes gyógymódok közül. A téma történeti áttekintése és a közelmúlt szakirodalmának elemzése ugyanakkor azt mutatja, hogy kellő körülmények és szakszerű alkalmazás mellett a borral készült gyógynövénykivonatok, illetve a gyógyborok sok esetben hatékonyabb fitoterápiás szerek lehetnek, mint a jelenleg preferált gyógyteák vagy tinktúrák. Így ezek a szerek akár ismét fontos szerephez juthatnak a gyógyításban, illetve a natúrmedicinában. Bár a gyógybor fogalmába nemcsak a növényi drogokból, hanem az egyéb gyógyszerekből oldással készített gyógyszeres borok is beletartoznak, itt elsősorban a növényi drogokkal készült gyógyborokkal foglalkozunk.

KULCSSZAVAK

bor, ürmösbor, gyógybor, antioxidáns, kardiovaszkuláris betegség, fitoterápia

mennyiségét. A thrombocyták, vagyis a vérlemezkék összetapadásának a kísérletekben megfigyelt csökkenése arra utal, hogy a vörösborgyaszítás valószínűleg mérsékli a vérrögképződésre való hajlamot, és ezen keresztül például a szívinfarktus kialakulásának kockázatát.

A bor – és ezen belül is elsősorban a vörösbor – kedvező élettani hatásai, az alkoholtartalom mellett, a szőlőből származó polifenolos vegyületeknek (flavonoidok és nem flavonoid jellegű összetevők) köszönhetőek (7., 8.). A fehérbor és a vörösbor között nemcsak abban van különbség, hogy a vörösbort kék szőlőből készítik, hanem a borászati technológia is eltérő. A szőlőszemben ugyanis a lében van a legkevesebb polifenol, míg különösen a kék szőlő héja, a kocsány és a mag nagyobb mennyiségben is tartalmaz ilyen vegyületeket. A fehérbor készítése során a kipréselt mustban zajlik az alkoholos erjedés, míg a vörösbort a cefrén kezdik erjeszteni. Utóbbi esetben így az erjedés során – főként a héjból – a polifenolok nagy mennyiségben beoldódnak a vörösborba. Ezek a vegyületek antioxidáns és gyökfogó hatásúak, gátolják a lipid-peroxidációt, az alacsony fajtsúlyú lipoproteinek (LDL) oxidációját és a thrombocyta-aggregációt, valamint fokozzák az ereket bélelő endothelium értágító hatású anyagának, a nitrogén-oxidnak a termelődését (7., 8.). A borban található polifenolos vegyületek közül a biokémikusok és a táplálkozástudatók elsősorban a rezveratrol (3,5,4'-trihidroxi-transz-sztilbén) végeztek kísérleteket. A rezveratrol *in vitro* körülmények között és állatkísérletekben egyaránt olyan biológiai hatásokat mutat, amelyek a vörösborok feltételezett kardioprotektív hatásainak jól megfeleltethetőek (8., 9.).

GYÓGYBOROK

A gyógyborok története az ókorba nyúlik vissza. Az ókori gyógyítók a bort ugyanis nemcsak tisztán ajánlották betegeknek, hanem különféle gyógyfűvekkel, fűszerekkel, sőt egyes zöldségfélékkel készült gyógyborok formájában is rendelték. A római Plinius például „Historia Naturalis” című művében több mint hatvanféle ilyen gyógybort írt le (2.). Ezek a leírások – kisebb-nagyobb különbségekkel – később Kato, Dioszkoridész és Palládusz írásaiban is megismétlődnek. A gyógyfűvek és fűszernövények közül gyógyborok készítéséhez felhasználják például a mentát, a kálmosgyökeret, a kassziát, a fahéjat, a tárnicsgyökeret és az izsópfüvet, de készítenek – és ajánlanak – például répbort, retékort, spárgabort, zellerort és petrezselyembort is a betegeknek. Ebben az időben már ismertek voltak az ürmösborok, és egészen különleges borokat, így mirtuszort, sőt rózsabort is készítettek (1., 2.).

A borral készült gyógyszerreceptek, illetve a gyógyborok nemcsak az ókorban, hanem később az egész középkoron át (különösen a 16–18. században) sokáig nélkülözhetetlenek voltak a gyógyításban. A bort jellemzően a gyógynövények hatóanyagainak általános kivonószerekként használták.

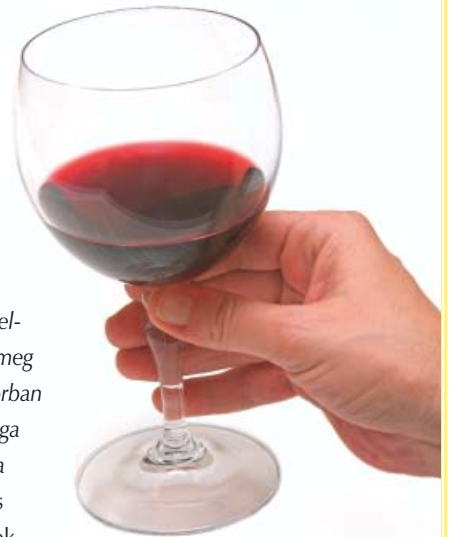
Am a gyógyfűvekből nemcsak borral, hanem vízzel, mézes vízzel, tejjel és ecettel is készítek kivonatokat. A különböző kivonatok hatásai között a kivonószertől függően gyakran különbséget tettek. Méliusz Juhász Péter 1578-ban megjelent Herbariu-

mában (4.) az *Amaranthus* virágának belső hasznairól például a következőket írja: „Ha mézes vízben megísd a virágát, az aßnyember megálot havi kórságát megindítja, Az alut vért ábelben, hoyagban, Veseben megemésti. ... Ha penig borban meg főzed, ísd az sárga virágát, á Galiztát ki hozza az emberből.” A borral és vízzel készített kivonatok hatásának megkülönböztetése a

Benedek-rendi Hildegard von Bingennél (1098–1179) is megjelenik. Szent Hildegard az „Okok és gyógymódok” című könyvében (3.) például a tüdőfájdalom gyógyításával kapcsolatosan a következőket tanácsolja: „Ha a rossz és mocskos nedvek füstöt bocsátanak az ember agyára, ahonnét ez a füst általában a tüdőre húzódik, és ott panaszokat okoz, vegyünk lunchwurt-ot, főzzük meg vízben (de nehogy borban, mert ha ezt a gyógynövényt borban főzzük meg, túlságosan erőteljes lesz a hatása), majd a főzőlevet öntsük egy csuporba és egy héten át igyuk – miután ruhán átszűrtük.” (Megj.: *Lunchwurt – Radix Pulmonariae.*)

A bor még a 20. század elején is igen fontos és sokirányú szerepet töltött be a gyógyászatban. A Lipcsében 1903-ban megjelent „Pharmazeutisch technisches Manuale” (Hager) című német kézikönyvben például 130 különböző gyógybor receptje olvasható. A bor maga, illetve a gyógyborok a korai gyógyszerkönyvekbe is bekerültek. A Magyar Gyógyszerkönyv 1909-ben megjelent III. kiadásában például *chinabor*, *pepszines bor* és *antimonos bor* receptjét találjuk. A *chinabor* (*Vinum chinae*) kínakéreg-por felhasználásával készült. A *pepszines bor* pepszint, hígított sósavat, glicerint és narancsszirupot tartalmazott. Az erős hatású (+) *antimonos bort* (*Vinum stibiatum*) hánytató borkőnek aszúborban történő oldásával állították elő. Előbbi két gyógybort étvágyjavító, erősítőszerekként, utóbbit cseppenként fogyasztandó köptetőszerekként ajánlották. A Magyar Gyógyszerkönyv 1954-es V. kiadása a gyógyszeres bor fogalmát a következőképpen határozta meg: „A gyógyszeres borokat növényi drogokból fehérborban (*vinum album*) való áztatással, illetőleg egyéb gyógyszerekből oldással oly módon készítjük, hogy a kész gyógyszeres bor 13 v/v% alkoholt tartalmazzon.” A definíciónak megfelelően ezek a gyógyborok tehát nemcsak jellemzően növényi kivonatokat, hanem szinte bármilyen oldott hatóanyagot tartalmazhattak.

Mai korunkra a gyógyborok lassan kiszorultak a gyógyszerkönyvekből, a patikákból és az orvosi terápiából. Ennek egyik fő oka az volt, hogy a korszerű gyógyszerészet hosszú ideig eltartható, stabil és egyszerűen kezelhető orvosságokat kívánt meg a gyógyszerterek polcain. Az üledékképződésre hajlamos, illetve mikrobiológiai szempontból is gyakran aggályos gyógyborok azonban nem mindig feleltek meg ezeknek a követelményeknek. Egyes gyógyborok kedvezőtlen stabilitási tulajdonsá-

gai főként az erős hatású szerek esetén okoztak problémákat, ezért a gyógyszeres borokat sokszor egyszerű, 70% V/V-s alkohollal készült tinktúrákkal helyettesítették. A mérgező kolchicint tartalmazó, és így az erős hatású szerek (+) közé sorolt *kikiricsbor* (*Vinum colchici*) például még a Magyar Gyógyszerkönyv 1871-es első és 1888-as második kiadásában is egyaránt hivatalos volt. Az 1909-es harmadik kiadásban azonban már helyette a hígított szesszel készített *kikiricsmag-festvény* (*Tinctura colchici*) szerepel. Ebben a kiadásban ugyanakkor még a következő figyelmeztetést is olvashatjuk: „Erős hatású gyógyszerekből – kivéve az *antimonos bort* – gyógyszeres borokat ne készíts!”

ÜRMÖSBOROK

Az ürmösborok ugyan inkább élvezeti célokat szolgálnak, de érdemes külön is foglalkozni velük, mivel a szakirodalom alapján úgy tűnik, némelyikük jelentősebb gyógyhatással is rendelkezhet. Ürmösbort már az ókori görögök is készítettek. Előállításuk módja (főként az olasz, német és francia borvidékeken) Európában is régóta ismert volt, de üzemi méretekben csak a 18. század második felében, Olaszországban, Torinóban kezdték gyártani. Hazánkban a 16. században már szintén előállítottak ürmösborokat (10.). Ezekhez a borokhoz a fehér ürmöfű mellett általában még számos más gyógynövényt és fűszert is felhasználnak. (Ilyenek például az ezerjófű, a kálmosgyökér, az angelikagyökér, a narancshéj, a kakukkfű, a rozmaring, a szegfűszeg, a fahéj, a mustár, a koriandermag stb.) Az ürmösborokat Magyarországon hagyományosan háromféleképpen készítették. A legegyszerűbb módszer szerint a kis vászonzacskóba kötött, szárított, fehér ürmöfűvet egyszerűen csak belelógatták a mustba vagy a borba. A 18. századtól terjedt el egy másik eljárás, a *főtt ürmös* készítése. Ehhez az ürmösbornak szánt must egy részét főzéssel betöményítették, majd összeöntötték a normál musttal.

Ebbe a mustba lógatták bele azután a zacskós ürmöfűvet, és így lassan kiejedve kapták az ürmösbort. Szintén a 18. században tűnt fel a délszlávok lakta magyar vidékeken a *rácürmös*. Ennek lényege az volt, hogy frissen szedett kékszőlőbogyóval, fehér ürmöfűvel és megfelelő fűszernövényekkel rétegesen teleraktak egy hordót, amire óbort öntöttek, majd az egészet jól lezárva érlelték (10.).

Az ürmösborok kedvező élettani hatásai jóval túlmutathatnak a bennük lévő alkohol és keserűanyagok már régóta ismert előnyös étvágyjavító hatásán. Fehér és Lugasi tanulmányukban (11.) egy újonnan kifejlesztett ürmösbor antioxidáns tulajdonságait vizsgálták. Eredményeik azt mutatták, hogy a vizsgált ürmösbor előállításakor a felhasznált növényi drogokból az áztatás eredményeként nagy mennyiségű polifenolos vegyület oldódott ki az alapborba, melynek polifenol-tartalma így a többszörösére emelkedett. A tanulmányban vizsgált ürmösbor polifenol-tartalma így 2200 mg/l-nek adódott. (Összehasonlításként a fehérborok polifenol-tartalma átlagosan csak 350 mg/l, míg a vörösborok esetében ez az érték ugyanakkor 1800–2300 mg/l.) Az ürmösborok készítési eljárása a szerzők szerint így kiválóan alkalmas arra, hogy a viszonylag alacsony polifenol-tartalmú fehérborok hasznosanyag-tartalmát vele jelentősen megnöveljük. Ezen a módon a fehérborból készített ürmösboroknál is a vörösborokéhoz hasonló mértékű antioxidáns hatást érhetünk el. Az így készített borok rendszeres fogyasztása nemcsak az ürmösborok jól ismert emésztésjavító hatása szempontjából lehet hasznos, hanem a szervezet így jelentős mennyiségben juthat hozzá olyan polifenolos vegyületekhez, melyek lényeges szerepet játszanak az oxidatív stressz visszaszorításában. Az ürmösbor készítéséhez vörösbort használva akár kimagaslóan magas polifenol-tartalom és antioxidáns hatás is elérhető.

GYÓGYBOROK ÉS FITOTERÁPIA

A modern fitoterápia belsőleges célra a gyógynövényekből elsősorban gyógyteákat és alkoholos tinktúrákat készít és alkalmaz. Felmerül a kérdés: ezekhez képest milyen előnyöket vagy hátrányokat nyújthatnak a gyógyborok? Lehet-e egyáltalán komolyabb helyük vagy szerepük ezeknek a mai szemmel már elavultnak tűnő készítményeknek a korszerű fitoterápiában?

A hígított (70% V/V-s) alkohollal készült tinktúrákkal szemben a gyógyborok fő hátránya, hogy általában kevésbé stabilak. (Tárolás során például gyakran képződhet bennük üledék, ami főként az erősebb hatású szereknél okozhat problémát.) Ez a hátrány azonban inkább gyógyszerészeti jellegű, könnyen kiküszöbölhető, ha az egyszerűbb eljárással készülő gyógyborokból a napi adagot – a gyógyteákhoz hasonlóan – frissen készítjük és fogyasztjuk. (A korszerű fitoterápiában egyébként is általában kerüljük az erősebb hatású, illetve alkaloidokat tartalmazó gyógynövények használatát, és így legtöbbször nincs szükség nagyon pontos adagolásra.)

Amikor a gyógyborokat értékeljük, nem szabad elfelejtenünk, hogy a bor – ellentétben a gyógyteák készítéséhez használt vízzel – olyan különleges oldószer, illetve kivonószer, amely maga is jelentős élettani, illetve gyógyító hatásokkal rendelkezik (1., 2., 5., 6., 7., 8.). A gyógyborok alkalmazásának a vízzel készített gyógyteákkal szemben főként akkor van előnye és értelme, ha a bort úgy sikerül kiválasztanunk, hogy annak speciális gyógyhatása elősegítse, szinergizálja az alkalmaz-

ni kívánt gyógynövények hatásait. Ennek alapján például a szív-érrendszeri betegségek vagy a hasmenés kezelésére szánt gyógyborokat célszerűen vörösborral készíthetjük, mivel a vörösborban lévő polifenolos vegyületekről a szakirodalom alapján feltételezhető, hogy kardioprotektív hatásúak (7., 8.), ugyanakkor a vörösbornak – főként cseszavtartalma miatt – általában enyhe összehúzó, székfogó és antibakteriális tulajdonságai is vannak (1.).

A gyógyborok alkoholtartalma a vízzel készült gyógyteákhoz képest nem tekinthető sem egyértelmű előnynek, sem pedig hátránynak. Ezt mindig a konkrét helyzet határozza meg. Ahhoz, hogy az alkoholproblémát minimalizáljuk, a gyógyborrecepteket úgy célszerű összeállítani, hogy a gyógyborral történő alkoholbevitel férfiaknál ne haladja meg a napi 2-3, nőknél pedig a napi 1-2 egységet. Ennél nagyobb mértékű alkoholfogyasztás ugyanis már kedvezőtlenül befolyásolhatja a vérnyomást (6.). A szakirodalomban egy egységnyi ital egy pohár (~100 ml) bornak, illetve 10 g etanolt tartalmazó italnak felel meg. Természetesen mindez azt is jelenti, hogy a gyógyborral végzett kúra ideje alatt más alkoholos italok fogyasztása nem ajánlatos. A gyógyborral történő napi alkoholbevitel meghatározásakor vegyük figyelembe, hogy a kiszűrt drogmareadékban általában még komoly folyadékmennyiség maradhat vissza. Így sohasem a bor recept szerinti kiindulási mennyisége, hanem a szűrés után megmaradt, illetve az elfogyasztott adag az irányadó. A meleg készítési eljárások (különösen a főzés) ugyanakkor a bor alkoholtartalmát csökkentik. Amennyiben a növényi drogokhoz nagyobb mennyiségű kivonóanyagokra lenne szükségünk, úgy a felhasznált bort tiszta vízzel hígíthatjuk. Az így korlátozott alkoholbevitel már csak ritkán (pl. terhesség, májbetegség stb. esetén) jelentheti a gyógyborok alkalmazásának ellenjavallatát.

A borban található alkohol nemcsak az élettani hatások miatt, hanem azért is érdekes, mivel számos növényi hatóanyag vízben gyakorlatilag oldhatatlan, míg alkoholban és sok szerves oldószerben jól oldható. Így a borral készült növényi kivonatokban több olyan hatóanyag is előfordulhat, amely egyébként a vízzel készült gyógyteákban nincs, vagy csak nagyon kis mennyiségben van jelen. Ezek közül erősen mérgező tulajdonságai miatt talán a tujon a legfontosabb, amely nagyobb mennyiségben epilepsziás görcsöket, pszichés károsodást, terhesség esetén pedig akár abortuszt is okozhat (12., 13.). A tujon, pontosabban annak két sztereioizomer alakja, az α -tujon és a β -tujon, több növény illóolajában is előfordul. Az α -tujon elsősorban a tujafajok illóolajában, a β -tujon a gilisztáúzó varádics (*Chrysanthemum vulgare*) virágjának illóolajában, a kettő keveréke pedig – többek között – az orvosi zsálya (*Salvia officinalis*) és a fehér üröm (*Artemisia absinthium*) illóolajában fordul elő (12.). A fehér ürömfűből készült gyógytea szerencsére alig tartalmaz tujont, mint-hogy a vegyület vízben nem oldható (12.). Kérdés azonban, hogy mi a helyzet az ezekből a gyógynövényekből készített alkoholos kivonatokkal, illetve gyógyborokkal. A borok viszonylag alacsony alkoholtartalma mellett a tujon kioldódásának valószínűsége igen kicsinek látszik. Annak fényében pedig, hogy a VII. Magyar Gyógyszerkönyv a fehér ürömfűvet is tartalmazó keserű tinktúrát (*Tinctura amara*) 40% V/V-s és a VIII. Magyar Gyógyszerkönyv (Ph. Eur. 4-4.6) a zsályalevél tinktúrát 70% V/V-s alkohollal készítetteti, a gyógyborokhoz ajánlható közönséges borok legfeljebb 14,5% V/V-s alkoholtartalma (14.) igazán elfogadhatónak tekinthető. Mindamelllett a tujontartalmú gyógynövények gyógyborokhoz tör-

tendő felhasználása még ennek ismeretében is csak kellő óvatosság mellett ajánlható. Ezt igazolják azok a megfigyelések is, melyek szerint az ürmösborok, illetve vermutok krónikus fogyasztása központi idegrendszeri funkciózavarokhoz, illetve károsodásokhoz vezethet, amiért feltehetőleg a tujon felelős (12., 13.). Másfelől azonban az is igaz, hogy az ürmösborok, illetve a vermutok nagyipari előállításakor nem a hagyományos eljárást követik, vagyis a növényi drogokat általában nem áztatják be közvetlenül a borba, hanem azokból 40–60% V/V-s (egyes leírásokban 70% V/V-s) alkohollal tinktúrát készítenek (14., 15.). Az így készült tinktúrát, illetve a különféle kivonatkompozíciókat azután utólag keverik a borhoz. Így a bor eredeti alkoholtartalmának a tujon kioldása szempontjából ezeknél a technológiáknál nincs jelentősége.

Összefoglalva megállapítható, hogy kellő körültekintés és szakszerű alkalmazás mellett a gyógyborok, illetve a borral készült gyógynövénykivonatok sok esetben hatékonyabb fitoterápiás szerek lehetnek, mint a jelenleg preferált gyógyteák vagy tinktúrák. A modern tudományos eredmények, illetve a gyógyteák és tinktúrák készítésénél használt mai szabályok figyelembe vételével – kellő kritikai vizsgálat után – nemcsak a régi korokból ránk maradt gyógyborrecepteket alkalmazhatjuk, hanem saját, korszerű receptjeinket is összeállíthatjuk. Így a borral mint természetes anyaggal készített gyógynövénykivonatok, illetve a gyógyborok a közeljövőben akár ismét komoly szerepet kaphatnak a gyógyításban, illetőleg a natúrmedicinában.

További hasznos információ: www.fuvesborok.hu

IRODALOM

1. Osztróvszkyné E., Németh, Á.: *A bor az ember életében* (Művelődés- és gazdaságtörténeti vázlat). A Magyar Szőlősgazdák Egyesületének Kiadása, „Patria” Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, 1932.
2. Plinius, C., S.: *Historia Naturalis*, XIV. 18. Omnia ad medicinae usum pertinentia.
3. Bingen, H. von: *Okok és gyógymódok*. Kairosz Kiadó, 2004.
4. Méliusz Juhász, P.: *Herbarium az fáknek, füveknek nevekről, természetekről és hasznairól*. Kolozsvár, 1578.
5. Seigneur, M., Bonnet, J., Dorian, B., Benchimol, D. Drouillet, F.,

- Gouverneur, G., Larrue J., Crockett, R., Boisscau, M.R., Ribereau-Gayon, P., Bricaud, H.: *Effect of the consumption of alcohol, white wine, and red wine on platelet function and serum lipids*. J. of Applied Cardiology, 5. 215–222., 1990.
-
6. Rosenkranz, S.: *Alkoholfogyasztás és magasvérnyomás-betegség*. Orvostovábbképző Szemle XI. évf. 5. szám, 45–52., 2004.
-
7. Lugasi, A., Blázovics, A., Dworschák, E., Fehér, J.: *A vörösbőr cardioprotectiv hatásáról az irodalmi adatok tükrében*. Orvosi Hetilap 138. évf. 11. szám, 673–678., 1997.
-
8. Matkovics, A.: *Antioxidánsok és érbetegségek*. Orvosi Hetilap 144. évf. 10. szám, 475–481., 2003.
-
9. Wu, J. M., Wang, Z. R., Hsieh, T. C., Bruder, J. L., Zou, J. G., Huang, Y. Z.: *Mechanism of cardio-protection by resveratrol, a phenolic antioxidant present in red wine* (Review). Int. J. Mol. Med., 8(1): 3–17, 2001.
-
10. Mosoni, P.: *Borkultúra borászati alapokkal*. (Egyetemi jegyzet.) Gödöllői Agrártudományi Egyetem Kertészeti Tanszék, 1999.
-
11. Fehér, J., Lugasi, A.: *Egy újonnan kifejlesztett ürmösbőr antioxidáns tulajdonságai*. Orvosi Hetilap 145. évf. 52. szám, 2623–2627. 2004.
-
12. *Römpf Vegyészeti Lexikon*. Műszaki Könyvkiadó, Bp., 1981.
-
13. Dettling, A., Grass, H., Schuff, A., Skopp, G., Stroheck-Kuehner, P., Haffner, H. T.: *Absinthe: attention performance and mood under the influence of thujone*. J. Stud. Alcohol., 65(5): 573–581. 2004.
-
14. Török, S.: *Borászok zsebkönyve*. Mezőgazda, 2001.
-
15. Ferenczi, S., Érczhegyi, L., Érczhegyi, L.-né, Máté, J.: *Eljárás gyomorkeserű jellegű fűszerezett bor készítésére*. (Szabadalmi leírás) HU 183 682, Közzététel: 1983. 09. 28.
-

MEDICINAL WINES, BEING UNWORTHILY FORGOTTEN

SUMMARY

Wines and different medicinal wines had a significant role in medication for thousands of years. However in these days their application has almost completely been superseded both from traditional therapies and natural remedies. However a historical overview and the analysis of the recent past's specialist literature suggest that along with appropriate circumspection and knowing application, herb essences prepared with wine, or rather medicinal wines, can prove to be more efficient phytotherapeutic remedies than herb teas or tinctures, though the latter are given preference at present. Thus medicinal wines may just as well receive an important role in curing, or in natural medication, respectively. Although the notion of medicinal wine does not only involve the wines made from herbal drugs, but also those wines which are prepared by dissolving other medicaments, our study primarily affects medicinal wines made from herbal drugs.

KEYWORDS

wine, vermouth, medicinal wine, antioxidant, cardiovascular disease, phytotherapy

SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

Hartmann-né Kökény Mária 1991 óta dolgozik a természetgyógyászat területén. Fitoterapeuta, reflexológus, életmód-tanácsadó és terapeuta-szakképesítéssel rendelkezik. Tagja az Országos Vizsgáztatási Névjegyzéknek, reflexológia, fitoterápia életmód-tanácsadó és -terapeuta szakon. Az Országos Szakértői Névjegyzékben is szerepel ezekkel a szakokkal. A természetgyógyászati kezelések mellett felvilágosító, egészségnevelő tevékenységet folytat. Oktatóként, illetve tanfolyamvezetőként többek között az Egészségügyi Továbbképző Intézet (ETI), az ALTERNA Természetgyógyászati Szakképzési és Továbbképzési Központ, illetve Holisztikus Oktatási Központ munkájában vesz részt. 2004 óta a Természetes Gyógymódok Felnőttképzési Intézmény oktatója. Írásai folyamatosan jelennek meg helyi és országos újságokban, több cikke jelent meg a Komplementer Medicina c. szaklapban.

LEVELEZÉSI CÍM:

2241 Süllyáp,
Lövölde utca 16.
www.teafa.hu
fruzsina@hu.inter.net

SZAKMAI ÖNÉLETRAJZ

Dr. Báthory Gábor 1982-ben végzett a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karán. 1982 és 1986 között az egyetem Gyógyszerhatástani Intézetének tudományos ösztöndíjas munkatársa és oktatója. Kutatási területe az efedrin nevű csikófark-alkaloid, illetve ennek gyógyszerhatóanyag céljára módosított származékainak (így főként a d-dezoxiefedrin és származékai) szerkezetbeni kötődésének tanulmányozása, valamint a testidegen vegyületek metabolizmusának vizsgálata. Gyógyszerészdoktori disszertációját 1986-ban ebből a témakörből készíti. 1986-tól az Egészségügyi Tudományos Tanácsnál kutatásszervező.

1990–1992-ben a Northeastern University (Boston, MA, USA) és a Genentech Inc. közös „biogógyszer”-kutatási projektjében vesz részt. 1995-től az EGIS Rt. főmunkatársa. 1997-ben szakgyógyszerészi vizsgát tesz, majd később fitoterapeuta (ETI) képesítést szerez. Oktatóként, illetve tanfolyamvezetőként több éve aktívan részt vesz a Holisztikus Oktatási Központnál folyó természetgyógyászati képzésekben. Számos magyar és angol nyelvű szakmai publikáció szerzője, szakmai fórumok és konferenciák előadója.

LEVELEZÉSI CÍM:

dr. Báthory Gábor
Holistikus Oktatási Központ
1051 Budapest,
Bajcsy-Zsilinszky út. 24. II./5.
batpharma@yahoo.com

*Ki csínján issza csak, életét megnyújtja annak,
ily nektár nem csiklandja az istenek ínyét,
nem szűr ilyent a Rajna és a Mosel-vidék,
azért, Duna, minden folyónál boldogabb vagy!*

(részlet G. B. Hancke: *A magyar bor dícsérete* című művéből)

CURRICULUM VITAE**Mária H. Kökény**

She has been working in the field of natural healing since 1991. She is a qualified phytotherapist, reflexologist, lifestyle consultant and therapist. She is a member of the National Register of Examiners at the specialties of reflexology, phytotherapeutic lifestyle consultancy and therapeutics, and she is also mentioned in the National Expert List with reference to the above mentioned specialties. Along with the natural healer therapies she practises explanatory and health-educationist activity. As a tutor and course-leader she participates in the operations of the Institution for Basic and Continuing Education of Health Workers (E.T.I.), of ALTERNA Centre for Professional and Advanced Education of Natural Healing, and of the Centre of Holistic Education. She has been a lecturer at the Adult Educating Institute of the Centre of Natural Remedies since 2004. Her articles are regularly published in local and national papers, and also, several of her writings were issued in *Komplementer Medicina*.

Gábor Báthory Dr.

Dr. Báthory graduated from the Pharmaceutical Faculty of Semmelweis University in 1982. Between 1982 and 1986 he obtains a scientific scholarship and becomes a colleague and lecturer of the Department of Pharmacodynamics at the University. His field of research is the study of binding of ephedrine – a horse-tail alkaloid – and its derivatives being developed for using as an active pharmaceutical ingredients (mainly d-dezoxiephedrine and its derivatives). He also studies the metabolism of xenobiotics. He writes his pharmacist doctor's thesis on this later subject in 1986. In 1986, he was appointed to be a research organizer at the Medical Scientific Council. Between 1990 and 1992 he participates in the joint "biodrug" research project of the Northeastern University (Boston, MA, USA) and the Genentech Inc.. From 1995, he became a principal contributor at EGIS Plc. In 1997, he took his specializing examination on pharmacy, then later he obtained a phytotherapist certification (E.T.I.). As a lecturer and a course leader, he has been actively participating in the courses of natural healing at the Centre of Holistic Education.